МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

НАВЧАЛЬНО–МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ та

РОБОЧА ПРОГРАМА

«ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

для студентів ІІІ курсу денної та заочної форм навчання

спеціальність 293 «Міжнародне право»

галузь знань 29 – «Міжнародні відносини»

Ужгород
2019

УДК 341.217(4-6 ЄС) (076)
К56
Ковальова М.В. Навчально – методичні матеріали та Робоча програма з дисципліни **«Право Європейського Союзу»**: для студентів ІІІ курсу денної та заочної форм навчання /бакалаври/ М.В. Ковальова – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2019.

Розробник: М.В.Ковальова, доцент кафедри міжнародного права ДВНЗ «УжНУ», к.ю.н./цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право/.

kaf.mp.uzhnu@gmail.com

Навчально – методичні матеріали та Робоча програма з дисципліни «Право Європейського Союзу» *підготовлені на підставі вимог діючих стандартів вищої освіти України, галузь знань «Міжнародні відносини» (0302), спеціальність 293 «Міжнародне право»/ бакалаври/, у відповідності до «Концепції розвитку кафедри міжнародного права ДВНЗ «Ужгородський національний університет» та пріоритетних напрямів освітньої, методичної та наукової діяльності на 2015 – 2025 роки», а також практики викладання курсу «Право Європейського Союзу».*

Лектори:

Ковальова М.В., к.ю.н. /цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право/ доцент кафедри міжнародне право

Схвалено на засіданні кафедри міжнародного права
(протокол від 13 травня 2019 р. № 9)

Ззавідувач кафедри міжнародного права
_____ (проф. Г.Г.Динис)

Схвалено науково-методичною радою юридичного факультету
(протокол від «21» травня 2019 р. № ___)

Голова науково-методичної ради
юридичного факультету
_____(_____)
«____» _____ 2019 р

© Ковальова М.В., 2019

АНОТАЦІЯ

Робоча програма з навчальної дисципліни "Право Європейського Союзу" складена згідно із програмою цієї дисципліни, відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти України, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 01.07.2013р. №871,напряму підготовки 6.030202 — «Міжнародне право», кваліфікація 3439 «Фахівець з міжнародного права» та практики викладання курсу у ВНЗ України, містить систему організаційно-методичних заходів, які сприятимуть студентам у засвоєнні знань, умінь та навичок із зазначеної дисципліни.

Викладається на III курсі, I,II семестри, в обсязі 210 навчальних годин (7 кредитів ECTS (the European Credit Transfer System)), а саме: лекції – 56 год., практичні, семінарські заняття – 48 год, самостійна робота –106 годин.

Актуальність вивчення навчальної дисципліни зумовлена оволодінням знаннями у якісно новій сфері правового регулювання, утворенням специфічного інституційного об’єднання – Європейського Союзу.

Не менше значення має також можливість використання отриманих знань у практичній роботі. У силу географічної близькості і тісних історичних, економічних, культурних зв'язків України та Європи інтеграційні процеси в рамках Європейського Союзу, в тому числі правова інтеграція, безпосередньо зачіпають важливі інтереси нашої країни та її громадян. Як приклад можна вказати, зокрема, такі галузі й інститути права Союзу, як право внутрішнього ринку, митне право, право економічного і валютного союзу (включаючи правової режим «євро»), Шенгенське право, енергетичне право ЄС та ін.

Мета вивчення дисципліни: ознайомлення студентів Ужгородського національного Університету: по – перше, з правовими основами формування, устрою та діяльності Європейського Союзу; *по-друге*, з системою джерел і норм права Європейського Союзу, що регулюють різні сфери суспільних відносин за участі держав – членів Європейського Союзу та громадян Союзу, інших фізичних та юридичних осіб.

Об’єктом вивчення є дисципліна «Право Європейського Союзу», *предметом вивчення* є загальні закономірності виникнення та розвитку ЄС, його права та інститутів, їх структурно – функціональну сутність.

У результаті вивчення дисципліни "Право Європейського Союзу " бакалавр повинен

знати:

- предмет та метод дисципліни, її роль у підготовці бакалавра;
- основні теоретичні конструкції дисципліни, її співвідношення з відповідними категоріями міжнародного права та національного права держав;
- передумови створення Євросоюзу та засади формування права Євросоюзу;
- поняття та структуру права Європейського Союзу, перспективи його розвитку;
- особливості регулювання та види відносин, заснованих на праві Європейського Союзу;
- кваліфікаційні характеристики європейського права; зміст та сферу дії цього права;
- роль Європейського Союзу у правовому регулюванні європейської інтеграції;
- будову органів Європейського Союзу.

вміти:

- визначати правову природу Європейського Союзу та Європейських співтовариств;
- розрізняти джерела первинного та вторинного права Європейського Союзу, визначати особливості їх юридичної природи та механізму застосування;
- аналізувати основні положення Маастрихтських та Амстердамських угод, Лісабонської угоди, давати їм правову оцінку;
- визначати позитивні та негативні аспекти розширення Євросоюзу, перспективи вступу до ЄС;
- аналізувати основні положення Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, визначати шляхи подальшої співпраці;
- орієнтуватися у сучасній міжнародній ситуації та в особливостях міжнародних відносин;
- висловлювати своє бачення перспектив європейської інтеграції та місце України у цих процесах;
- давати юридичні висновки та консультації за правом Європейського Союзу.
- швидко знаходити потрібні акти законодавства Європейського Союзу та визначати їхній юридичний статус;
- співпрацювати з фахівцями з країн Європейського Союзу давати консультації про застосування права ЄС з цікавих для клієнта питань.
- розуміти системи джерел права Європейського Союзу; досконале знання ключових документів з права Європейського Союзу;
- швидко знаходити потрібні акти законодавства Європейського Союзу та визначати їхній юридичний статус.
- швидко знаходити потрібні акти законодавства Європейського Союзу та визначати їхній юридичний статус.
- давати характеристику політиці Європейського Союзу з питань інтересу клієнта на підставі актів законодавства та інших документів ЄС.
- співпрацювати з фахівцями з країн Європейського Союзу давати консультації про застосування права ЄС з цікавих для клієнта питань.
- письмово перекладати юридичні, насамперед міжнародно-правові документи з широким використанням вузькоспеціалізованої термінології з іноземної та на іноземну мову.
- Здійснювати послідовний переклад ділового формального й неформального спілкування з питань міжнародного права, права України та іноземних держав, права Європейського Союзу, з широким використанням вузькоспеціалізованої фахової термінології.
- вирішувати найпоширеніші юридичні питання роботи міжнародних організацій, а також взаємодії міжнародних організацій з органами державної влади та місцевого самоврядування.
- складати основні види зовнішньоекономічних контрактів та іншим чином забезпечувати юридичне оформлення найпоширеніших зовнішньоекономічних операцій.

Автономність і відповідальність: випускник готовий брати участь у фахових аналітичних групах з вирішення практичних питань, базуючись на теоретичних і практичних знаннях правового регулювання європейської інтеграції.

Професійні компетентності: випускник здатний аналізувати основні історичні етапи європейської інтеграції, компетенції та процедури прийняття рішень в основних інституціях Європейського Союзу, систему джерел права Європейського Союзу; проводити дослідження з використанням ключових документів з права Європейського Союзу; здатний використовувати знання економічних основ європейської інтеграції, правових інструментів міжнародно-правового співробітництва держав-членів Євросоюзу в основних сферах; давати юридичні висновки та консультації за правом Європейського Союзу.

Під час вивчення даного курсу, студенти опановують систему знань про європейське право, що включає в себе правові механізми інтеграції в рамках європейських міжнародних організацій, зокрема Європейського Союзу. Визначаються основи інституційного механізму європейської інтеграції, повноваження, склад, процедури інститутів та органів Європейського Союзу; засади внутрішнього ринку Європейського Союзу, зокрема, основи правового регулювання свободи руху осіб, товарів, послуг і капіталів; правові інструменти регулювання митного союзу, економічного та валютного союзів; аналіз судової практики Європейського Союзу щодо визначення основних принципів внутрішнього ринку; вивчення основних правових механізмів регулювання політики в сфері юстиції та внутрішніх справ, зокрема візова та міграційна політики Євросоюзу, правове регулювання перетинання зовнішнього кордону Євросоюзу, основи співробітництва в кримінальних та цивільних справах. Студент опановує систему правового регулювання захисту прав людини в рамках регіональних міжнародних організацій (Євросоюз та Рада Європи), вивчає основні механізми судового захисту прав людини та його процесуальні аспекти. Студенти аналізують сукупність норм в праві ЄС в сфері правового регулювання прав інтелектуальної власності, корпоративного регулювання, основ фінансового та податкового регулювання в ЄС.

Методика викладання: навчальна дисципліна «Право Європейського Союзу» викладається на основі класичної університетської та інноваційної систем організації навчального процесу із застосуванням сучасних педагогічних, інформаційних, інтернет-технологій, засобів комунікації (форми, методи, методики технологій навчання) та підготовки індивідуальних/ самостійних завдань студентів (есе, моделювання міжнародно – правових кейс-ситуацій (судових рішень), метод створення проектів, навчання у кооперації з представниками інших спеціальностей, аналіз та вивчення case–study рішень міжнародних судових інституцій, ділових ігор, презентацій, тощо) з метою досягнення відповідного рівня теоретичних знань та практичних навичок. Студенти опановують навички опрацювання нормативних, наукових джерел, включно матеріалів Комісії міжнародного права ООН, рішення Міжнародного Суду ООН, міжнародних судових інституцій.

Інформаційні джерела – навчальні посібники, науково-методичні розробки провідних вітчизняних та зарубіжних центрів дослідження міжнародного права, університетів та інститутів, монографічні та доктринальні дослідження з міжнародного права, наукові статті вітчизняних та зарубіжних авторів, вітчизняні та зарубіжні періодичні фахові видання, включаючи джерела Інтернету, енциклопедичні словники та інші наукові джерела на українській та іноземних мовах, міжнародно-правові нормативні документи, джерела Комісії міжнародного права ООН, судові рішення Міжнародного Суду ООН та міжнародних судів ad hok, установчі документи

міжнародних організацій та міжнародних судових установ, практика вирішення міжнародно-правових спорів.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальна дисципліна "Право Європейського Союзу" вивчається після вивчення дисциплін "Міжнародне публічне право", "Міжнародне приватне право".

Примітка. *1 грудня 2009 набув чинності «Лісабонський договір, що змінює Договір про Європейський Союз і Договір про заснування Європейського співтовариства. Відтак література, що не враховує поправок Лісабонського договору, є застарілою. Однак, література видана до 2007 р, може становити інтерес для вивчення історико-правових особливостей виникнення ЄС та його правової системи.*

Шкала оцінювання: національна та ECTS[1]

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	
82 – 89	B	добре	Зараховано
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано, з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано обов'язкове повторне вивчення дисципліни

[1] **ECTS (European Credit Transfer System)** - європейська система залікових кредитів (система кредитів ECTS) була розроблена Європейською комісією в 1997 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ[2]

<table>
<tr><th rowspan="2">Найменування показників</th><th rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</th><th colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</th></tr>
<tr><th>денна форма навчання</th><th>заочна форма навчання</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 7</td><td>Галузь знань 0302»Міжнародні відносини»</td><td colspan="2" rowspan="2">Нормативна</td></tr>
<tr><td>Напрям підготовки 6.082 «Міжнародне право»</td></tr>
<tr><td>Модулів – 2</td><td rowspan="5">Спеціальність (професійне спрямування):
фахівець з міжнародного права</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 4</td><td>3-й</td><td>3-й</td></tr>
<tr><td>Індивідуального науково-дослідного завдання немає</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 210</td><td>1-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="7">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 104
самостійної роботи студента – 106</td><td rowspan="7">Освітньо-кваліфікаційний рівень:
бакалавр</td><td>56 год.</td><td>20 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>48 год.</td><td>10 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>106 год.</td><td>180 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік, екзамен</td></tr>
</table>

[2] Примітка: На підставі рішення кафедри міжнародного права зберігається право переформатування/уточнення обсягів лекційних, практичних, самостійних робіт, індивідуальних завдань Робочої програми навчальної дисципліни згідно з галузевим стандартом вищої освіти України 2013 р., напрям підготовки 6.030202 «Міжнародне право», кваліфікація 3439 «Фахівець з міжнародного права»

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВО ЄВПРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»
Лекційні заняття

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Тема 1. Європейський Союз: основні етапи історичної еволюції.
Тема 2. Право Європейського Союзу: поняття, принципи, система.
Тема 3. Членство в Європейському Союзі.
Тема 4. Права людини в Європейському Союзі. Громадянство Європейського Союзу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ.

Тема 5. Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу.
Тема 6. Законодавчий процес в Європейському Союзі.
Тема 7. Джерела права Європейського Союзу.
Тема8. Судова система Європейського Союзу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІІ.

Тема 9. Право зовнішніх зносин Європейського Союзу
Тема10. Основи Шенгенського права
Тема11. Законодавство Європейського Союзу у сфері боротьби зі злочинністю та міжнародним тероризмом
Тема 12. Співробітництво України та Європейського Союзу

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV.

Тема 13. Правові основи економічної системи Європейського Союзу
Тема 14. Корпоративне право Європейського Союзу
Тема 15. Антимонопольне право Європейського Союзу
Тема 16. Митне право і антидемпінгове регулювання Європейського Союзу
Тема 17. Захист інтелектуальної власності в праві Європейського Союзу

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль І (V СЕМЕСТР)												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Європейський союз: основні етапи історичної еволюції.	8	4	4			6	6	1	1			10
Тема 2. Право Європейського Союзу: поняття, принципи, система	6	2	4			6	4	1				10
Тема 3. Членство в Європейському Союзі.	8	4	4			6	6	1	1			10
Тема 4. Права людини в Європейському Союзі. Громадянство Європейського Союзу.	8	4	4			6	4	1				12
Разом за змістовим модулем 1	30	14	16			24	20	4	2			42
Змістовий модуль 2.												
Тема 5. Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу.	6	4	2			6	6	2				10
Тема 6. Законодавчий процес в Європейському Союзі.	6	2	4			7	4	1	1			10
Тема 7. Джерела права Європейського Союзу.	6	4	2			6	4	1	1			12
Тема8. Судова система Європейського Союзу.	6	4	2			6			1			10
Разом за змістовим модулем 2	24	14	10			25	14	4	3			42
Модуль ІІ(VI СЕМЕСТР)												
Змістовий модуль 3.												
Тема 9. Право зовнішніх зносин Європейського Союзу	8	4	4			7	6	2				10
Тема 10. Основи Шенгенського права	8	4	4			7	4	2	1			9
Тема11. Законодавство Європейського Союзу у сфері боротьби зі злочинністю та міжнародним тероризмом	4	2	2			6	4	1				10
Тема 12. Співробітництво України та Європейського Союзу	4	4				6	2	1	1			10
Разом за змістовим модулем 3	24	14	6			26	18	6	2			39

Змістовий модуль 4												
Тема 13. Правові основи економічної системи Європейського Союзу	6	4	2			7	6	2	1			12
Тема 14. Корпоративне право Європейського Союзу	4	2	2			6	4	2				10
Тема 15. Антимонопольне право Європейського Союзу	4	2	2			7	4	1	1			12
Тема 16. Митне право і антидемпінгове регулювання Європейського Союзу	6	4	2			6	6	1	1			10
Тема 17. Захист інтелектуальної власності в праві Європейського Союзу	4	4				5						12
Разом за змістовим модулем 4	24	16	8			31	20	6	3			56
Усього годин	102	56	48			106	70	20	10			180

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

Тема1. Європейський Союз: основні етапи історичної еволюції.

Лекція 1. Європейський Союз: основні етапи історичної еволюції.

1. Європейська інтеграція: поняття та історичний розвиток.
2. Передумови виникнення Європейських Співтовариств. Ідеї Ж. Монне. План Р. Шумана 1950р.
3. 1950-ті роки: створення Європейських співтовариств. Освіта Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС). Предмет та зміст Договору про ЄОВС 1951 г. (Паризький договір).
4. 1960-і роки: організаційне об'єднання Європейських співтовариств. «Договір про злиття »1965 року і завершення процесу створення єдиних керівних органів (інститутів) ЄОВС, ЄЕС, Євратому.
5. Розвиток Європейських співтовариств в 1970-і та 1980-і роки.
6. Єдиний європейський акт 1986 року. Причини підписання. Основні положення. Підготовка до перетворення Європейських співтовариств в Європейський Союз.
7. Договір про Європейський Союз 1992 року (Маастрихтський договір).
8. Амстердамський договір 1997 р .: причини підписання, порядок підготовки та набрання чинності.
9. Лісабонський договір 2007 р .: порядок його розробки та набрання чинності, зміст. Реформи, проведені Лісабонським договором. Скасування трьох «опор» Союзу.

Тема 2. Право Європейського Союзу: поняття, принципи, система.

Лекція2. Право Європейського Союзу: поняття, принципи, система.

1. Поняття та визначення права Європейського Союзу.
2. Структура права Європейського Союзу.
3. Політична природа Європейського Союзу.
4. Мета, завдання, принципи діяльності Європейського Союзу, їх значення.
5. Система права Європейського Союзу. Реформа, введена Лісабонським договором.
6. Зміст поняття acquis communautaire.
7. Загальні принципи права Європейського Союзу.
8. Юрисдикція співтовариств та право Європейського Союзу.
9. Компетенція Європейського Союзу, її характер, зміст і види.

Тема 3. Членство в Європейському Союзі.
Лекція3. Членство в Європейському Союзі.

1. Правова природа членства держав у Європейському Союзі.
2. Загальні положення щодо набуття членства в ЄС.
3. Юридичний статус і зміст формальних вимог, що закріплені в Договорі про ЄС та Копенгагенських критеріях членства 1993 р.
4. Процедура вступу до Європейського Союзу, її стадії.
5. Правова природа та зміст договорів про приєднання (вступ) нових держав-членів.
6. Питання про вихід з ЄС. Вихід Великої Британії ЄС (BREXIT): хронологія подій, процеси, що відбуваються на сучасному етапі, переговори з Великою Британією, юридичні та економічні наслідки виходу Великої Британії з ЄС.
7. Виконання державами-членами зобов'язань за установчими договорами ЄС: принципи лояльності та солідарності.

Тема 4. Права людини в Європейському Союзі. Громадянство Європейського Союзу.
Лекція 4. Права людини в Європейському Союзі. Громадянство Європейського Союзу.

1. Поняття правового статусу людини та громадянина в Європейському Союзі.
2. Основи правового положення людини та громадянина - самостійний інститут в системі права Європейського Союзу, історія його формування, реформа Лісабонського договору.
3. Нормативно-правові акти, що регулюють основи правового статусу людини та громадянина в ЄС.
4. Компетенція Ради Європейського Союзу та Європейського Союзу в сфері захисту прав людини.
5. Принципи субсидіарності (Subsidiarity). Європейський омбудсмен: поняття та особливості діяльності.
6. Поняття «громадянство Європейського Союзу». Підстави набуття і припинення громадянства Європейського Союзу.
7. Хартія про основоположні права Європейського Союзу 2000 р., її юридична сила, структура та зміст.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Тема 5. Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу.
Лекція 5. Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу.

1. Історія становлення інституційної системи ЄС. Місцезнаходження установ Європейського Союзу.
2. Поняття «інститут», «орган» та «установа» в праві Європейського Союзу.
3. Система інститутів Європейського Союзу. Особливості правового статусу інших органів та установ Європейського Союзу.
4. Джерела правового регулювання статусу органів Європейського Союзу: установчі договори, статути (статути), внутрішні регламенти та ін.

5. Класифікація органів Європейського Союзу.
6. Елементи поділу влади в організаційному механізмі Союзу.

Тема 6. Законодавчий процес в Європейському Союзі.
Лекція 6. Законодавчий процес в Європейському Союзі.

1. Поняття законодавчого процесу, «законодавчої процедури в Європейському Союзу.
2. Правове регулювання законодавчого процесу в Європейському Союзі.
3. Особливості звичайної законодавчої процедури відповідно до положень Лісабонського договору 2007 р.
4. Спеціальна законодавча процедура. Процедура консультацій. Процедура сумісного прийняття рішень. Бюджетна процедура. Процедура укладання міжнародних угод.
5. Право законодавчої ініціативи.
6. Повноваження Європейського парламенту в законодавчому процесі Європейського Союзу.

Тема 7. Джерела права Європейського Союзу.
Лекція 7. Джерела права Європейського Союзу.

1. Класифікація джерел права Європейського Союзу.
2. Джерела первинного права. Установчі документи (договори) Європейського Союзу: поняття і система. Порядок перегляду установчих договорів.
3. Договір про Європейський Союз (Договір про ЄС) і Договір про функціонування Європейського Союзу (Договір про функціонування ЄС) як найважливіші джерела первинного права, їх структура і зміст.
4. Рішення Суду ЄС, що проголошують установчі договори в якості «конституційної хартії» ЄС, їх відображення в доктрині.
5. Джерела вторинного права. Правові акти Європейського Союзу, їх юридичні властивості (регламент, директива, рішення, рекомендація, висновок.
6. Мова і стиль правових актів Європейського Союзу, особливості їх юридичної техніки.

Тема 8. Судова система Європейського Союзу.
Лекція 8. Судова система Європейського Союзу.

1. Поняття судової системи Європейського Союзу: загальні принципи побудови, структура.
2. Правовий статус Суду Європейського Союзу (the Court of Justice of the European Union).
3. Загальні засади діяльності Європейського Суду Справедливості (the European Court of Justice).
4. Правовий статус та завдання Загального суду (General Court).
5. Загальні засади діяльності Європейського суду аудиторів (Рахункова палата) (European Court of Auditors).
6. Захист прав людини у судових органах Європейського Союзу. Європейський суд з прав людини (European Court of Human Rights): поняття та компетенція.
7. Співвідношення судових органів Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІІ

Тема9. Право зовнішніх зносин Європейського Союзу
Лекція9. Право зовнішніх зносин Європейського Союзу

1. Зовнішньополітична діяльність Європейського Союзу.
2. Співробітництво із третіми країнами.
3. Відносини Європейського Союзу з міжнародними організаціями.
4. Історія і етапи розвитку Спільної зовнішньої політики і політики безпеки.
5. Поняття, цілі і завдання Спільної зовнішньої політики і політики безпеки.
6. Джерела Спільної зовнішньої політики і політики безпеки.

Тема10. Основи Шенгенського права
Лекція 10. Основи Шенгенського права

1. Шенгенське право - особливий компонент в системі права Європейського Союзу.
2. Причини виникнення Шенгенської права, основні етапи його розвитку.
3. Джерела Шенгенського права, співвідношення з іншими джерелами права Європейського Союзу.
4. Шенгенські угоди. Нормативні акти Шенгенського виконавчого комітету та законодавчих інститутів Європейського Союзу.
5. Шенгенський протокол до установчих договорів 1997 р.
6. Шенгенський кодекс про кордони 2006 р Візовий кодекс ЄС 2009 р.
7. Просторова сфера дії Шенгенського права.

Тема11. Законодавство Європейського Союзу у сфері боротьби зі злочинністю та міжнародним тероризмом
Лекція11. Законодавство Європейського Союзу у сфері боротьби зі злочинністю та міжнародним тероризмом

1. Історія розвитку кримінальної політики Європейського Союзу.
2. Основні напрямки судового та поліцейського співробітництва у кримінальних справах. Стокгольмська програма 2009 р. по зміцненню простору свободи, безпеки і правосуддя в рамках Європейського Союзу.
3. Правові форми реалізації загальної кримінальної політики Європейського Союзу.
4. Співвідношення джерел права Європейського Союзу і конвенцій Ради Європи в кримінально-правовій сфері.
5. Законодавство Європейського Союзу в сфері економічної злочинності, незаконного обігу наркотичних засобів, корупції, комп'ютерної злочинності, торгівлі людьми та інших категорій злочинів.
6. Антитерористичне законодавство Європейського Союзу: рамкове рішення «Про боротьбу з тероризмом», регламент «Про введення обмежувальних заходів щодо окремих осіб та формувань в рамках боротьби з міжнародним тероризмом »та ін.
7. Гармонізація кримінально-процесуального права держав-членів.
8. Законодавство Європейського Союзу про захист прав потерпілих і про право на переклад в кримінальному процесі.
9. Нові законопроекти ЄС в області кримінально-процесуального права.

Тема 12. Співробітництво України та Європейського Союзу
Лекція 12. Співробітництво України та Європейського Союзу

1. Передумови укладення Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною 11 1994 р., набрання чинності Угодою. Цілі Угоди, організаційні заходи, передбачені Угодою.
2. Закон України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" 2004 р.: загальна характеристика.
3. Щорічні саміти "Україна-ЄС", їх юридичні наслідки.
4. Договір про асоціацію між Україною та ЄС: історичні передумови, сучасний стан.
5. Поняття "асоціація", приклади Угод про асоціацію.
6. Програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Етапи адаптації українського законодавства, їх завдання та пріоритетні сфери адаптації. Механізми адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV

Тема 13. Правові основи економічної системи Європейського Союзу
Лекція 13. Правові основи економічної системи Європейського Союзу

1. Поняття «внутрішній ринок» ЄС та його визначення в установчих договорах.
2. Основні «свободи» внутрішнього ринку: поняття, сутність, юридичне закріплення.
3. Принцип вільного пересування товарів: поняття, зміст.
4. Скасування митних зборів та зборів еквівалентної дії всередині Європейського Союзу.
5. Заборона на дискримінаційне внутрішньодержавне оподаткування.
6. Заборона на кількісні обмеження та заходи еквівалентної дії. Винятки з принципу вільного пересування товарів.

Тема14. Корпоративне право Європейського Союзу
Лекція14. Корпоративне право Європейського Союзу

1. Поняття корпоративного права, відмінності регулювання на національному рівні.
2. Необхідність прийняття актів Європейського Союзу в сфері діяльності юридичних осіб.
3. Гармонізація законодавства держав - членів про юридичних осіб.
4. Основні питання, що регулюються директивами Європейського Союзу про юридичних осіб.
5. Створення нових («європейських») юридичних осіб. Регламенти про статус європейського об'єднання із загальною економічною метою, європейського акціонерного товариства та європейського кооперативного товариства.
6. Проблеми розвитку регулювання ЄС Європейського Союзу в галузі корпоративного права, взаємне визнання юридичних осіб.
7. Переміщення юридичної адреси товариств з однієї країни Європейського Союзу в іншу.
8. Участь представників трудових колективів в управлінні підприємством.

Тема 15. Антимонопольне право Європейського Союзу
Лекція15. Антимонопольне право Європейського Союзу

1. Поняття, цілі і завдання політики в сфері конкуренції.
2. Європейська комісія як основний інститут, відповідальний за проведення антимонопольної політики Європейського Союзу: повноваження, взаємодія з національними органами влади, пропозиції щодо реформи.
3. Правила конкуренції Європейського Союзу: джерела, категорії, умови застосування. Суб'єкти правил конкуренції Європейського Союзу: поняття підприємства.
4. Колективні та індивідуальні антимонопольні дії. Заборона угод, що порушують компетенцію на внутрішньому ринку Європейського Союзу та узгоджені дії.
5. Заборона зловживання домінуючим становищем на ринку.
6. Контроль за злиттями підприємств. Поняття концентрації. Умови та критерії визначення концентрацій, що порушують правила конкуренції. Процедура та наслідки заборони концентрації.
7. Порушення правил конкуренції державами.
8. Контроль за наданням державної допомоги підприємствам.
9. Регулювання діяльності публічних підприємств і галузей природних монополій.

Тема 16. Митне право та антидемпінгове регулювання Європейського Союзу
Лекція16. Митне право та антидемпінгове регулювання Європейського Союзу

1. Поняття «митний союз» і його відмінність від суміжних понять («тарифне співтовариство» і «асоціація вільної торгівлі»).
2. Історія створення митного союзу Європейського Союзу..
3. Основні нормативні акти, що регулюють торгівлю Європейського Союзу з третіми країнами.
4. Основні митні режими ЄС. Модернізований митний кодекс ЄС 2008 р. Загальний митний тариф: поняття, зміст, етапи формування, основні умови застосування.
5. Міжнародні угоди ЄС і загальний митний тариф (ГАТТ та Світова організація торгівлі).
6. Умови, що виключають застосування загального митного тарифу для імпорту товарів.

Тема17. Захист інтелектуальної власності в праві Європейського Союзу
Лекція17. Захист інтелектуальної власності в праві Європейського Союзу

1.Правова охорона інтелектуальної власності на національному, європейському та міжнародному рівнях.

2. Необхідність в регулюванні інтелектуальної власності на рівні Європейського Союзу та методи такого регулювання.

3. Промислова власність (патенти, промислові зразки, товарні знаки).

4. Європейські товарні знаки.

5.Ліцензійні угоди (про передачу технологій) та угоди про науково-технічне співробітництво.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ/СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

Тема 1. Передумови виникнення Європейського Союзу.
Питання до обговорення:

1. Світова економічна криза та її вплив на європейську інтеграцію.
2. Невдалі інтеграційні проекти (Європейське оборонне співтовариство і Європейське політичне співтовариство).
3. Передумови інтеграційних процесів у Західній Європі та еволюція ідеї європейської єдності.
4. Розвиток Європейських співтовариств у 1960-1980-х рр.
5. Значення Єдиного європейського акту 1986 р.
6. Ідея створення Європейського Союзу та її втілення в Маастрихтському договорі 1992 р.
7. Реформування Союзу за Амстердамським (1997 р.) та Ніццьким (1999 р.) договорами.
8. "Хвилі" розширення ЄС.
9. Проект Договору про запровадження Конституції для Європи 2004 р., причини його провалу.
10. Оновлення ЄС у зв'язку з набуттям чинності Лісабонського договору 2007 р.

Тема2. Поняття та структура права Європейського Союзу
Питання до обговорення:

1. Визначення поняття «право Європейського Союзу». Ознаки, що характеризують його соціальну та юридичну сутність.
2. Співвідношення термінів «право Європейського Союзу »і« європейське право ».
3. Право Європейського Союзу та національне право держав-членів.
4. Принципи верховенства і прямої дії права Європейського Союзу. Співвідношення права Європейського Союзу з міжнародним публічним і приватним правом.
5. Вплив правових традицій країн Європи на правову систему Європейського Союзу та правові наслідки участі держав в Європейському Союзі. Елементи романо-германської (континентальної) і англосаксонської правових сімей в праві Європейського Союзу.
6. Еволюція правосуб'єктності ЄС. Міжнародна правосуб'єктність ЄС та способи її реалізації.
7. Суб'єкти права Європейського Союзу.
8. Принципи права Європейського Союзу: поняття, класифікація. Загальні і спеціальні принципи.
9. Пряме застосування права Європейського Союзу.
10. Компетенція Європейського Союзу, її характер, зміст і види.
11. Принципи субсидіарності та пропорційності. Юридичні процедури розширення компетенції ЄС. Можливість повернення компетенції ЄС державам-членам.

Тема рефератів:

1. Правова природа Європейського Союзу: міжнародна організація,

конфедерація або федерація?
2. Право Європейського Союзу: окрема правова система або підсистема міжнародного права?

Тема 3. Лісабонський договір про реформи.
Питання до обговорення:

1. Лісабонський договір 2007 р .: порядок його розробки та набуття чинності, зміст.
2. Реформи, проведені Лісабонським договором.
3. Скасування трьох «опор» Союзу, надання Союзу єдиної правосуб'єктності, скасування Європейського співтовариства.
4. Особливий статус Євратому.
5. Правова природа Європейського Союзу. Основні підсумки та тенденції інтеграційного процесу в Європі. Федералізація як головний напрямок політико-правової інтеграції в ЄС.

Дайте правову оцінку наступним судовим рішенням:
1. Справа «Ван Генд Ен Лоос» (Van Gend en Loos);
2.Справа Коста проти ЕНЕЛ (Costa v ENEL);

Тема 4. Джерела права Європейського Союзу
Питання до обговорення:

1. Поняття джерела європейського права.
2. Система джерел права ЄС.
3. Загальна характеристика джерел права Європейського Союзу: основні, допоміжні.
4. Система актів Європейського Союзу: регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки.
5. Первинне право Європейського Союзу.
6. Вторинне право Європейського Союзу.
7. Міжнародні договори як джерело права Європейського Союзу.
8. Установчі договори як основні джерела права Євросоюзу.
9. Допоміжні джерела права ЄС.

Теми рефератів:
1. Перспективи кодифікації законодавства Європейського Союзу.
2. Чи необхідні акти sui generis («особливого роду») в праві Європейського Союзу?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ

Тема 5. Інституційний механізм Європейського Союзу.

1. Основні тенденції розвитку організаційного механізму Союзу на сучасному етапі.
2. Європейський парламент: склад і порядок формування, правовий статус депутатів, організаційна структура, повноваження, порядок роботи.
3. Європейська рада: склад, повноваження, порядок роботи і прийняття рішень. Голова Європейської ради (Президент ЄС).
4. Рада Європейського Союзу: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи. Верховний представник ЄС з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки.
5. Європейська комісія: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи.
6. Судова система ЄС: склад, порядок формування, юрисдикція. Правова природа рішень Суду ЄС.
7. Європейський центральний банк: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи, юридична сила рішень.
8. Рахункова палата: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи, юридична сила рішень.

Тема 6. Судова система Європейського Союзу

1. Роль Суду Європейського Союзу у розвитку права Європейського Союзу.
2. Функції Суду Європейського Союзу відповідно до Лісабонського договору.
3. Статут Суду Європейського Союзу.
4. Порядок формування Суду Європейського Союзу.
5. Основні повноваження Суду Європейського Союзу.
6. Прецедентне право Європейського Союзу.
7. **Дайте правову оцінку наступним судовим рішенням:**
   - Справа «Фінансова адміністрація Італії проти компанії «Сімменталь СПА»

Тема 7. Основи правового становища людини і громадянина в Європейському Союзі

1. Становлення інституту правового статусу особи в праві ЄС.
2. Інкорпорація в правову систему Європейського Союзу Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р.
3. Права, свободи та обов’язки людини та громадянина в Європейському Союзі.
4. Основні положення Хартії основних прав (Charter of Fundamental Rights) від 7 грудня 2000 р.
5. Гарантії прав, свобод та обов’язків людини та громадянина в Європейському Союзі.
6. Основні групи прав громадян Європейського Союзу.
7. Роль прецедентного права Суду ЄС.
8. Принципи правового статусу людини та громадянина в ЄС: принцип рівності, принцип поваги прав людини та основних свобод, принцип гарантованості і пріоритету прав людини та основних свобод.
9. Інститут громадянства ЄС: історія становлення, природа, порядок набуття та втрати.

10. Причини і цілі введення громадянства Європейського Союзу. Громадянство Європейського Союзу та громадянство держав-членів.
11. Інститут громадянства Союзу на сучасному етапі, перспективи подальшого розвитку.
12. Захист прав особистості в національних судах, судах Європейського Союзу та Європейському суді з прав людини. Позасудові механізми захисту прав і свобод (звернення до Європейського омбудсмана, до Європейської комісії; дипломатичний та консульський захист та ін.).
13. Рішення Суду ЄС у справі «Франкович» та його вплив на правові системи держав-членів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Тема 8. Правові основи економічної системи Європейського Союзу

1. Принцип вільного пересування працівників: поняття, зміст. рівність в праві на працевлаштування. Рівність умов праці. Винятки з принципу вільного руху робочої сили (застереження про публічний порядок, громадську безпеку і здоров'я населення; застереження про державних службовців).
2. Принцип свободи заснування. Особливості реалізації свободи заснування громадянами та юридичними особами ЄС.
3. Принцип вільного надання послуг: поняття, зміст, обмеження.
4. Принцип вільного пересування капіталу: поняття, зміст, обмеження. Форми реалізації принципу вільного пересування капіталу на сучасному етапі.
5. Принцип свободи платежів: поняття, зміст, обмеження. Розмежування свободи пересування капіталу та свободи платежів.

Дайте правову оцінку наступним судовим рішенням:

- Справа «Кассис де Діжон»;
- Справа «Дассонвіль»;

Тема 9. Корпоративне право Європейського Союзу

1. Поняття корпоративного права, відмінності регулювання на національному рівні.
2. Основні питання, що регулюються директивами ЄС щодо юридичних осіб.
3. Проблеми розвитку регулювання ЄС в галузі корпоративного права, взаємне визнання юридичних осіб.
4. Реорганізацій компаній.
5. Особливості злиття компаній за правом Європейського Союзу.
6. Поділ товариств.
7. Поглинання компаній (takeover binds).
8. Юридичні особи наднаціонального характеру.

Тема 10. Захист інтелектуальної власності в праві Європейського Союзу

1. Право інтелектуальної власності у системі права Європейського Союзу.
2. Етапи розвитку права інтелектуальної власності Європейського Союзу. Гармонізація права інтелектуальної власності в Європейському Союзі.
3. Особливості застосування правил конкуренції до відносин з приводу прав промислової власності.

4. Регулювання авторського права в Європейському Союзі. Гармонізація законодавства.
5. Правова охорона комп'ютерних програм.
6. Правова охорона товарних знаків.

Тема 11. Право зовнішніх зносин Європейського Союзу

1. Зовнішньополітична діяльність Європейського Союзу.
2. Співробітництво із третіми країнами
3. Договірна практика Європейського Союзу: двосторонні, багатосторонні та змішані договори.
4. 2Правоздатність Союзу щодо укладання міжнародних угод.
5. Процедури укладання міжнародних угод.
6. Види угод, що укладаються Європейським Союзом.
7. Правова база укладання міжнародних угод.
8. Угоди, що регулюють економічне та політичне співробітництво між Європейським Союзом та іншими країнами.

Тема 12. Основи «Шенгенського» права»

1. Правове регулювання перетину кордонів Європейського Союзу. Поняття «внутрішні кордони» і «зовнішні кордони». Умови в'їзду іноземців на територію Шенгенського простору.
2. Шенгенська інформаційна система, її елементи, порядок створення і використання. Категорії даних, що включаються до Шенгенської інформаційної системи.
3. Уніфікація віз та порядку їх видачі в рамках Європейського Союзу.
4. Джерела Шенгенського права, співвідношення з іншими джерелами права Європейського Союзу.
5. Шенгенські угоди. Нормативні акти Шенгенського виконавчого комітету і законодавчих інститутів Європейського Союзу.

Тема 13. Законодавство Європейського Союзу у сфері боротьби зі злочинністю та міжнародним тероризмом

1. Основні напрямки судового та поліцейського співробітництва у кримінальних справах.
2. Стокгольмська програма 2009 р. по зміцненню простору свободи, безпеки і правосуддя в рамках ЄС.
3. Співвідношення джерел права Європейського Союзу і конвенцій Ради Європи в кримінально-правовій сфері.
4. Законодавство Європейського Союзу в сфері економічної злочинності, незаконного обігу наркотичних засобів, корупції, комп'ютерної злочинності, торгівлі людьми та інших категорій злочинів.
5. Антитерористичне законодавство Європейського Союзу: рамкове рішення «Про боротьбу з тероризмом», регламент «Про введення обмежувальних заходів щодо окремих осіб та формувань в рамках боротьби з міжнародним тероризмом »та ін.
6. Гармонізація кримінально-процесуального права держав-членів.
7. Нові законопроекти ЄС в області кримінально-процесуального права.

Тема14. Україна та Європейський Союз

1. Передумови укладення Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною 1994 р. Цілі Угоди, організаційні заходи, передбачені Угодою.
2. Закон України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" 2004 р.: загальна характеристика.
3. Ступінь виконання Україною вимог, які ставляться до держав – кандидатів на вступ до ЄС.
4. Договір про асоціацію між Україною та ЄС: історичні передумови, сучасний стан.
5. Поняття "асоціація", приклади Угод про асоціацію.
6. Програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Етапи адаптації українського законодавства, їх завдання та пріоритетні сфери адаптації. Механізми адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ/СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1.	
1	Тема 1. Передумови виникнення Європейського Союзу.	2
2	Тема 2. Поняття та структура права Європейського Союзу	2
3	Тема 3. Лісабонський договір про реформи.	2
4	Тема 4. Джерела права Європейського Союзу	2
	Змістовий модуль 2.	
1	Тема 5. Інституційний механізм Європейського Союзу	2
2	Тема 6. Судова система Європейського Союзу	2
3	Тема 7. Основи правового становища людини і громадянина в Європейському Союзі	2
	Змістовий модуль 3.	
1	Тема 8. Правові основи економічної системи Європейського Союзу	2
2	Тема 9. Корпоративне право Європейського Союзу	2
3	Тема 10. Захист інтелектуальної власності в праві Європейського Союзу	2
	Змістовий модуль 4.	
1	Тема 11. Право зовнішніх зносин Європейського Союзу	2
2	Тема 12. Основи «Шенгенського» права»	2
3	Тема 13. Законодавство Європейського Союзу у сфері боротьби зі злочинністю та міжнародним тероризмом	2
4	Тема14. Україна та Європейський Союз	2
	Разом:	28

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	**Назва теми**	Кількість годин
1	Тема 1. Ліквідація системи трьох опор і створення єдиного правопорядку ЄС. 1. Проаналізуйте основні зміни в системі ЄС внесені Лісабонським договором.	6
2.	Тема 2. Характеристика міжнародної правосуб'єктності Європейського Союзу. Проаналізуйте та опишіть особливості зовнішньополітичної діяльності Європейського Союзу.	6
3	Тема 3. Проаналізуйте та опишіть причини неприйняття Європейської Конституції 2004 р.	6
4	Тема 4. Які санкції можливі щодо держав - членів за невиконання «союзних» правових актів - регламентів, директив, рішень, рекомендацій та висновків? Наведіть приклади конкретних антидемпінгових розслідувань в ЄС.	6
5	Дайте правову оцінку наступним судовим рішенням: - Справа «Ван Генд Ен Лоос» (Van Gend en Loos); - Справа Коста проти ЕНЕЛ (Costa v ENEL); - Справа «Кассис де Діжон»; - Справа «Дассонвіль»; - Справа Фінансова адміністрація Італії проти компанії «Сімменталь СПА» - Справа «фон Кольсон» - Справа Комісія і Великобританія проти Данії, («Даніш Бір Канс»)	
	Разом:	106

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна/ обов'язкова література (до всіх тем)

1. Пітер Маланчук. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом. – Харків. 2002.
2. Malanczuk Peter.Akrhurst's Modern Introduction to International Law.Seven revised edition 1997 by Routledge 11. – 449 p.
3. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: підручник / за ред.В.Г.Будкевича. – К., Либідь, 2002. – 608 с.
4. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть. Учебник – М:, Издательство БЕК, 1997. – 337 с.
5. Буткевич О.В. Теоретичні аспекти походження і становлення міжнародного права. – К.: Україна, 2003. – 800 с.
6. Буткевич О.В. У истоков международного права. – СПб.: Изд-во Р.Асланова «Юридический центр Прес», 2008. – 881 с.
7. Буткевич О.В. Міжнародне право Стародавнього Світу. – К.: Україна, 2004. – 864 с.
8. Буроменський М.В. Міжнародне право: навч, посібник /за ред. М.В. Буроменського. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 336 с.
9. Василенко В.А. Основы теории международного права. Киев, 1988. – С. 196-201. – 288 с.
10. Задорожній О.В. Анексія Криму – міжнародний злочин [текст]: монографія / Олександр Вікторович Задорожній; Укр, асоц, міжнар, права, Ін-т міжнар, відносин Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, каф, міжнар, права. – Київ: К.І.С., 2015. – 678 с.
11. Курс международного права: в 7 т. / В.С. Верещетин, С.В. Виноградов, Г.М. Даниленко [и др.]; гл. ред. В.Н.Кудрявцев. – М.: Наука, 1989-1993. – 7 т.
12. Тункин Г.И. Право и сила в международной системе. – М.: Междунар.отношения,1983. – 200 с.
13. Дмитрієв А.І., Дмитрієва Ю.А., Задорожній О.В. Історія міжнародного права. – К.: Видавничий дім «Промені», 2008. – 384 с.
14. Гроций Г.О праве войны и мира Книга первая [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: http://www.civisbook.ru/files/File/Groziy.Kn1.pdf.
15. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть. Учебник –М:, Издательство БЕК,1997. –337с.
16. Лукашук И.И. Международное право XXI века. под редакцией доктора юридических наук, професора В.Г. Буткевича. – Киев. – Издательский дом «Промени», 2006. – 640 с.
17. Ушаков Н.А. Международное право: учебник. – М: Юрист, 2000. – 304 с.
18. Koskenniemi Martti. "Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from Diversification and Expansion of International Law." Report of the Study Group of the International Law Commission (2007), available at http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/ 20articles/1_9_2006.pdf.
19. Міжнародне право: підручник / Л.Д. Тимченко, В.П. Кононенко.–
20. К., 2012.
21. Міжнародне публічне право: підручник / В.М. Репецький, В.М. Лисик, М.М. Микиєвич та ін..; за ред.. В.В. Репецького, 2 – ге вид. – К., 2012.

РЕКОМЕНДОВАНА ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

22. Алан Татам. Право Європейського Союзу: Підручник для студентів вищих. навч. закл. / Пер. з англ./ А.Татам / – К.: "Абрис", 1998. – 424 с.
23. Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник / М. Р. Аракелян, М. Д. Василенко; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". – О. : Фенікс, 2012. – 390 с.
24. Баймуратов М. О. Модифікації державного суверенітету в умовах европейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з державами-членами : монографія / М. О. Баймуратов, Ю. С. Хоббі. – Суми : Університет. кн., 2013. – 300 с.
25. Бирюков М.М. Европейское право до и после Лиссабонского договора. - М.: Научная книга, 2013.
26. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти : монографія / Ю. О. Волошин. – К. : Логос, 2010. – 428 с.
27. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк. – К. : Ред. журн. "Право України" ; Х. : Право, 2013. – Вип. 15. – 336 с. – (Академічні правові дослідження).
28. Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека: Учебник для вузов / Рук. авт. колл. и отв. ред. Энтин Л.М. – 3-е изд., пересмотр. и доп. - М.: Норма, 2011.
29. Егорова Е.Н. Основы трудового права ЕС. – М.: Издательская группа «Граница», 2014.
30. Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Х. : Оберіг, 2012. – Вип 1. – 76 с. – (Серія "Наукові доповіді").
31. Європейський Союз: економіка, політика, право : енцикл. слов. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : ВПЦ "Київ. ун-т", 2011. – 368 с.
32. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред. І. В. Яковюка. – К.: Ред. журн. "Право України" ; Х. : Право, 2013. – Вип. 14. – 208 с. – (Академічні правові дослідження).
33. Клаус-Дитер Борхард. Европейская интеграция. Происхождение и развитие Европейского Союза. /К.Д.Борхард/ – Москва: Ассоциация европейских исследований (АЕВИС), 1996.
34. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01) : хрестоматія / упоряд. Б. В. Бабіна. – О. : Фенікс, 2012. – 294 с.
35. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко / - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2001. – 448 с.
36. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посіб. / М. В. Кордон. – 2-ге вид. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 172 с.
37. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: учебник для студентов юридических факультетов и вузов. - Изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер, 2005. - 415 с.

38. Макуев Р.Х. Право и институты Европейского Союза. Учебное пособие. Изд-ние 3-е. Исправл. и дополн.- Орел: ОРАГС, 2011.
39. Марченко М.Н. Правовая система Европейского Союза: монография / МГУ им. М.В. Ломоносова, Юрид. фак. - М.: НОРМА: ИНФРА-М, 2012. - 703 с.
40. Международное и сравнительное трудовое право и право социального обеспечения: введение в курс: учебное пособие / М.В. Лушникова, А.М. Лушников. - М.: Юрлитинформ, 2011.
41. Международное право: учебник / отв. ред. А.Н. Вылегжанин. – М.: Высшее образование, Юрайт-Издат, 2012.
42. Международное право. Особенная часть : учеб. для студентов юрид. фак. и вузов / И.И. Лукашук; Рос. акад. наук, государства и права, Академ. правовой унт. — Изд. 3-е, перераб. и доп. — М. : Волтерс Клувер, 2005. — 544 с.
43. Международное право: Учебник / Отв. ред. д.ю.н., проф. С.А. Егоров. – М.: Статут, 2016. – 848 с.
44. Международное трудовое право: учебное пособие / Н.Л. Лютов, П.Е. Морозов; под общ. науч. ред. К.Н. Гусова. – Москва: Проспект, 2011.
45. Международное частное право: учебник / М.М. Богуславский. – 6-е изд., перераб и доп. – М.: Норма: Инфра-М, 2010.
46. Мухаева Н.Р. Право Европейского Союза: Учебное пособие. - М.: Юнити-Дана, 2012. - 159 с.
47. Основи права Європейського Союзу : нормат. матеріали (із змінами, внесеними Лісабон. договором) / за заг. ред. М. В. Буроменського. – Х. : ФІНН, 2010. – 392 с. – (Бібліотека юриста).
48. Петров Р. А. Транспозиция "acquis" Европейского Союза в правовые системы третьих стран : монография / Р. А. Петров. – К. : Истина, 2011. – 384 с.
49. Право Европейского Союза и практика Суда Европейского Союза : учеб. пособие / К.В. Энтин. – М.: Норма: Инфра-М, 2015. - 240 с.
50. Право Европейского Союза: Правовое регулирование торгового оборота./Под ред. Безбаха В.В., Капустина А.Я., Пучинского В.К.. – М., 1999.
51. Право Европейского Союза.Уч.для бакалавров.-М.:Проспект,2015.Доп УМО / Под ред. Кашкина С.Ю.– М. Проспект. 2015. 320 с.
52. Право Европейского Союза. ТОМ 2. Особенная часть (+ CD) 4-е изд., пер. и доп. Учебник для бакалавров / Под ред. Кашкина С.Ю.– М. Юрайт. 2015. 1023 с.
53. Право Европейского Союза. ТОМ 1. Общая часть 4-е изд., пер. и доп. Учебник для бакалавров / Под ред. Кашкина С.Ю.– М. Юрайт. 2015. 647 с.
54. Право Европейского Союза и практика Суда Европейского Союза: учебное пособие / К. В. Энтин. 2015. 240 с.
55. Право и институты Европейского Союза. Современный этап эволюции: учеб. пособие / Л. М. Энтин. — 2-е изд., перераб.2016. 288 с.
56. Право и институты Европейского Союза: учебное пособие / Р. Х. Макуев. 3-е изд., перераб. и доп. 2015. 288 с.
57. Правовая система Европейского Союза: монография / М. Н. Марченко, Е. М. Дерябина. 2014. 704 с.
58. Ильин Н.Ю. Основы права Европейского Союза. - М.: Норма, 2008.
59. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
60. Суд Европейских сообществ. Избранные решения / Отв. ред. Л.М. Энтин -

М.: Норма, 2001.
61. Суд Европейских сообществ: постановления и комментарии. Вып. 1-4 / под ред. Л.М. Энтина, Ю.А. Матвеевского. - М.: МГИМО-Университет, 2007. - 295 с.; (шифр в библиотеке МГИМО (У) 341 С89).
62. Суд Европейских сообществ: постановления и комментарии. Вып. 3 / под ред. Л.М. Энтина, Ю.А. Матвеевского. - М.: МГИМО-Университет, 2007. - 295 с.; (шифр в библиотеке МГИМО (У) 341 С89).
63. Україна – Європейський Союз : зібр. міжнар. договорів та ін. док. (1991–2009) / за ред. С. О. Камишева. – К. : Юстініан, 2010. – 608 с.
64. Чому "Європа" має значення. Європеїзація законодавчого процесу та парламентських практик в Україні : аналіт. звіт Лаб. законодат. ініціатив. – К., 2010. – 74 с.
65. Чугаев О. А. Валютна інтеграція в Європейському Союзі : навч. посіб. / О. А. Чугаев ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 191 с.
66. Шпакович О. М. Вплив актів міжнародних організацій на внутрішні правопорядки держав-членів: теорія і практика : монографія / О. М. Шпакович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2011. – 415 с.
67. Энтин Л.М. Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека. /Л.М. Энтин/– М.: Норма, 2005. – 960 с.
68. Экономическое право Европейского Союза: монография / Ю. М. Юмашев, Е. В. Постникова. 2015. 384 с.
69. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х. : Право, 2013. – 760 с.
70. Barnard C. EC Employment Law / C. Barnard. – Oxford: Oxford University Press, 2011.
71. Catharine Barnard, The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms, Oxford University Press, Oxford 2012.
72. Cook T. EU Intellectual Property Law / T. Cook, OUP Oxford, 2010
73. Craig P. and De Burca G., EU Law: Text, Cases, and Materials, Fourth Edition, Oxford University Press, Oxford 2013.
74. Craig, P., Burca, G. EC Law. Text, cases and materials / P. Craig, G. Burca. - Oxford University Press, 2012.
75. Geiger C. Constructing European Intellectual Property: Achievements and New Perspectives / Ch. Geiger, Edward Elgar Publishing, 2013 – 480 c.
76. Grainne De Burca. The Constitutional Limits of EU Action. Oxford University Press, 2011 (estimated)
77. Hagen Schulz-Forberg, Bo Strath. The political history of European integration. The hypocrisy of democracy-through-market, Routledge, 2010.
78. Ian Ward. A Critical Introduction to European Law. 3rd Edition. Cambridge University Press, May 2009
79. J. Neyer, A. Wiener. Political Theory of the European Union. Oxford University Press, 2010.
80. Kur A. European Intellectual Property Law: Text, Cases and Materials / A. Kur, M. Planck, Th. Dreier, Edward Elgar Publishing, 2013
81. M. Horspool, M. Humphreys. European Union Law. 6th Edition. Oxford

University Press,Core Texts Series, August 2010 (estimated) – (For undergraduate students.)
82. Molinier J., De Grove-ValdeyronN. Droit du marcheOberdorf H. Union europePirisJ.-C. The Lisbon Treaty. A Legal and Political Analysis. Cambridge : Cambridge University Press, 2010.
83. P. Birkinshaw, M. Varney. The European Union Legal Order After Lisbon. Kluwer Law International, 2010
84. P. Oliver, S. Enchelmaier, M. Jarvis, A. Johnston, S. Norberg, C. Stothers, S. Weatherill. Free Movement of Goods in the European Union. 5th Edition. Hart Publishing, 2010
85. Paul Craig. The Lisbon Treaty Law, Politics, and Treaty Reform. Oxford University Press, 2010 (estimated)
86. SchoWeatherill S. Cases and Material on EU Law. Oxford, 2010.
87. Schubert C. Harmonization of Intellectual Property Rights on the European Level / Christina Schubert, GRIN Verlag, 2010
88. Stephen Weatherill. Cases and Materials on EU Law. 9th Edition, June 2010 (estimated)
89. Weatherill S. Guide to European Policies. Rixensart, 2009.

Інтернет-ресурси:

www.europa.eu.int – сайт Європейського Союзу.
http://europa.eu/eu-law/index_en.htm– інтернет-сторінка по праву Європейського Союзу.
http://eur-lex.europa.eu/homepage.html - інтернет-сторінка по праву Європейського Союзу.
http://ec.europa.eu/ – сторінка Комісії ЄС.
http://europarl.europa.eu – Парламент Європейського Союзу.
http://www.ecb.int – Європейський Центральний Банк.
http://curia.europa.eu/ - Суд Європейського Союзу.

Судові рішення (CASES):

Case 26/62 Van Gend & Loos [1963] ECR 1 (nature of Union law; rights and obligations of individuals).
Case 6/64 Costa v ENEL [1964] ECR 1251 (nature of Union law; direct applicability, primacy of Union law).
Case 14/83 Von Colson and Kamann [1984] ECR 1891 (interpretation of national law in line with Union law).
Case C-213/89 Factortame [1990] ECR I-2433 (direct applicability and primacy of Union law).
Joined Cases C-6/90 and C-9/90 Francovich and others [1991] ECR I-5357 (effect of Union law; liability of Member States for failure to discharge Union obligations: non-transposal of a directive).
Joined Cases C-46/93 and C-48/93 Brasserie du pêcheur and Factortame [1996] ECR I-1029 (effect of Union law; general liability of Member States for failure to discharge Union obligations).
Joined Cases C-10/97 to C-22/97 IN.CO.GE ‘90 [1998] ECR I-6307 (primacy of Union

law).
Case C-416/00 Morellato [2003] ECR I-9343 (primacy of Union law).
Joined Cases C-397/01 to C-403/01 Pfeiffer and others [2004] ECR I-8835 (interpretation of national law in line with Union law).
Case 6/76 Kramer [1976] ECR 1279 (external relations; international commitments; authority of the EU).
Case 322/88 Grimaldi [1989] ECR 4407 (recommendations; direct applicability or its absence; observance by national courts).
Case C-112/00 Schmidberger [2003] ECR I-5659 (bounds of Community fundamental rights; freedom of assembly and freedom of opinion).
Case C-276/01 Steffensen [2003] ECR I-3735 (right to effective legal protection). Case C-25/02 Rinke [2003] ECR I-8349 (general principle of equality).
Case C-36/02 Omega [2004] ECR I-9609 (bounds of fundamental rights).

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Передумови створення ЄС.
2. Право Європейського союзу: загальна характеристика.
3. Співвідношення права ЄС з іншими галузями права та учбовими дисциплінами.
4. Предмет, мета та метод права ЄС.
5. Історичні, економічні та політичні засади інтеграції в Європі.
6. Установчі договори ЄС.
7. Правові засади створення внутрішнього ринку ЄС.
8. Правові засади створення ЄС.
9. Амстердамський договір та реформування ЄС.
10. Ніццький договір. Триопорна структура ЄС.
11. Європейський Конвент та конституційна реформа ЄС.
12. Лісабонський договір та сучасна структура ЄС.
13. Рада ЄС та її компетенція. 13.Європейська Комісія та її компетенція.
14. Роль Європейського Парламенту в законодавчій процедурі.
15. Види законодавчих процедур у ЄС.
16. Роль СУД ЄС у правотворчому процесі.
17. Джерела права ЄС.
18. Основні принципи права ЄС.
19. Доктрина верховенства права ЄС над національним правом держав-членів ЄС.
20. Гармонізація права інтелектуальної власності в ЄС.
21. Принцип вільного руху товарів і право інтелектуальної власності в ЄС.
22. Конкурентне право та право інтелектуальної власності ЄС.
23. Вільний рух капіталу та послуг.
24. Зобов'язання України перед ЄС з охорони прав на інтелектуальну власність згідно з Угодою про асоціацію між ЄС та Україною.
25. Види угод, що регулюють економічне та політичне співробітництво ЄС з третіми державами. 49.Критерії членства в ЄС, встановлені Європейською Радою.
26. Угода про асоціацію між ЄС та Україною. Загальна характеристика.
27. Стратегія інтеграції України до ЄС. Заходи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Правове регулювання торгівлі між Україною та ЄС. Використання правил СОТ в Угоді про асоціацію між ЄС та Україною.
28. Лібералізація доступу товарів на ринки ЄС та України за умовами Угоди про асоціацію між ЄС та Україною.
29. Правові засоби захисту ринків України та ЄС за умовами Угоди про асоціацію між ЄС та Україною.
30. Правові засади громадянства ЄС.
31. Співвідношення прав громадян ЄС і громадян третіх країн. Політичні права громадян третіх країн. Права громадян третіх країн на внутрішньому ринку ЄС.
32. Відмінності правового становища суб`єктів господарювання України від правового становища суб`єктів господарювання третіх держав.
33. Напрямки реформування законодавства ЄС щодо статусу громадян третіх країн згідно Лісабонського договору.

Ум.друк.арк. 1,86
Формат 60х84/16
Гарнітура Times New Roman
Зам. № 95
Редакційно-видавничий відділ
видавництва УжНУ «Говерла»
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89
dep-editors@uzhnu.edu.ua